

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

4940

۱۳۵۷
سین

www.ketab.ir

سرشناسه: ستوده، حمید، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور: کرامت انسانی در فناوری های زیستی؛
جستاری در مبانی نظری و اعتبارسنجی فقهی حمید ستوده.
مشخصات نشر: قم: سپهر حکمت، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۳۲۸ ص.

شابک: ۵ - ۱ - ۹۵۰۰۶ - ۶۲۲ - ۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: اسلام و پزشکی

Medicine -- Religious aspects -- Islam /

موضوع: کرامت انسانی - جنبه های مذهبی - اسلام

Dignity -- Religious aspects -- Islam /

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ س ۲ ک ۴/۶/۲۳۲ BP

رده بندی دیویی: ۴۸۵/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۰۶۲۴۱

کرامت انسانی در فناوری های زیستی؛

جستاری در مباحث نظری و اعتبارسنجی فقهی

حمید ستوده

نام کتاب: کرامت انسانی در فناوری‌های زیستی؛ جستاری در مبانی نظری و اعتبارسنجی فقهی

مؤلف: دکتر حمید ستوده

استادیار گروه معارف اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران

مرکز توسعه پژوهش‌های بین‌رشته‌ای (معارف اسلامی و علوم سلامت)

Sotudeh.h@iums.ac.ir

ناشر: سپهر حکمت

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۵۰۰۶ - ۱ - ۵

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۱	فصل نخست: کلیات و مفاهیم
۱۳	مبحث اول: طرح مسئله
۱۶	مبحث دوم: تاریخچه و پیشینه تحقیق
۱۹	مبحث سوم: بررسی های مفهومی
۲۰	گفتار اول: اسلام
۲۱	گفتار دوم: انسان
۲۹	گفتار سوم: کرامت
۳۰	بند اول: واژگان متقارب المعنی و متقابل با کرامت
۳۰	یکم. حرمت
۳۱	دوم. عزت
۳۲	سوم. نفاست
۳۲	چهارم. شرافت
۳۳	بند دوم. مفاهیم متقابل با کرامت
۳۳	یکم. لثامت
۳۴	دوم. مهانت
۳۵	بند سوم. تحلیل مفهومی و جایگاه کرامت انسان در مفاهیم بنیادین
۳۸	گفتار چهارم: روح و نفس

- ۴۱..... گفتار پنجم: فقه.....
- ۴۴..... گفتار ششم: زیست پزشکی.....
- ۴۵..... گفتار هفتم: مفهوم شناسی موضوعات زیست پزشکی.....
- ۴۵..... بند اول. تلقیح مصنوعی.....
- ۴۸..... بند دوم: شبیه‌سازی.....
- ۵۱..... بند سوم: تغییر جنسیت.....
- ۵۲..... بند چهارم: پیوند اعضا.....
- ۵۴..... بند پنجم. امانی.....
- ۵۶..... بند ششم. سقط جنین.....
- ۵۹..... بند هفتم. کاربرد شکافی.....
- ۶۱..... فصل دوم: چیستی کرامت انواع و مؤلفه‌های آن.....
- ۶۳..... مبحث اول: چیستی کرامت انسانی از منظر وحیانی.....
- ۶۳..... گفتار اول: ساختار درونی آیه کرامت (ساق کلمات).....
- ۶۴..... گفتار دوم: ساختار بیرونی آیه کرامت (ساق آیات قبل و بعد).....
- ۶۷..... گفتار سوم: آیات مرتبط با آیه کرامت.....
- ۷۴..... گفتار چهارم: روایات مرتبط با آیه کرامت.....
- ۷۵..... بند اول: کرامت ذاتی از منظر روایات.....
- ۷۷..... بند دوم: کرامت ارزشی انسان از منظر روایات.....
- ۸۴..... گفتار پنجم: دیدگاه مفسران.....
- ۹۲..... گفتار ششم: نتیجه‌گیری و تبیین اصل کرامت انسانی.....
- ۹۵..... مبحث دوم: مؤلفه‌های کرامت ذاتی انسان از منظر وحیانی.....
- ۹۶..... گفتار اول: آفرینش انسان.....
- ۱۱۱..... گفتار دوم. خلافت انسان.....
- ۱۱۵..... گفتار سوم. روح انسان.....
- ۱۱۶..... بند اول. اثبات روح و تجرد آن از منظر قرآن کریم.....

- بند دوم. اثبات روح و تجرد آن از منظر سنت..... ۱۲۸
- بند سوم. پیوند روح و بدن از منظر قرآن و سنت..... ۱۳۰
- گفتار چهارم. خردورزی..... ۱۳۷
- گفتار پنجم. اختیار و اراده..... ۱۴۴
- گفتار ششم. نتیجه‌گیری..... ۱۴۹
- مبحث سوم: مؤلفه‌های کرامت اکتسابی انسان از منظر وحیانی..... ۱۵۰
- گفتار اول: ایمان..... ۱۵۸
- بند اول. ماهیت ایمان..... ۱۵۸
- بند دوم. متعلق ایمان..... ۱۶۹
- بند سوم. درجات ایمان..... ۱۷۲
- گفتار دوم: تسلیم..... ۱۷۶
- گفتار سوم. نتیجه‌گیری..... ۱۸۲
- مبحث چهارم: مؤلفه‌های کرامت انسانی از منظر حکمت متعالیه..... ۱۸۴
- گفتار اول. عناصر کرامت ذاتی انسان در حکمت متعالیه..... ۱۸۴
- بند اول: کرامت ذاتی در پرتو اصالت و خیریت وجود..... ۱۸۵
- بند دوم: کرامت ذاتی در پرتو مجعولیت ذاتی وجود..... ۱۸۸
- بند سوم: مؤلفه‌های وجودی کرامت ذاتی..... ۱۸۹
- اول. نفس انسانی در حکمت متعالیه..... ۱۹۰
- دوم. عقل انسانی در حکمت متعالیه..... ۱۹۶
- سوم. اراده انسانی در حکمت متعالیه..... ۲۰۱
- گفتار دوم: مؤلفه‌های کرامت اکتسابی انسان در حکمت متعالیه..... ۲۰۴
- بند اول. کرامت اکتسابی در پرتو اشتدادی بودن حرکت جوهری نفس..... ۲۰۴
- بند دوم. مؤلفه‌های وجودی کرامت اکتسابی..... ۲۱۱
- یکم. علم و عقلائیت..... ۲۱۲
- دوم. ایمان..... ۲۱۴

۲۱۵	.....	سوم. عمل صالح
۲۱۶	.....	گفتار سوم. نتیجه‌گیری
۲۲۰	.....	مبحث پنجم: کرامت انسانی در اعلامیه جهانی حقوق بشر
۲۲۱	.....	گفتار اول. مصادیق کرامت در اعلامیه جهانی حقوق بشر
۲۲۲	.....	گفتار دوم. مبانی کرامت در اعلامیه حقوق بشر
۲۲۷	.....	گفتار سوم. نقد و بررسی
۲۳۱	.....	فصل سوم: نقش کرامت انسانی در فقه زیست پزشکی
۲۳۳	.....	طرح بحث
۲۳۴	.....	مبحث اول: بررسی فقهی کرامت انسانی
۲۳۴	.....	گفتار اول: رابطه کرامت با احکام و حقوق انسان
۲۵۱	.....	گفتار دوم: حق حیات مهم‌ترین لازمه کرامت ذاتی
۲۵۵	.....	گفتار سوم: استنتاج کدهای زیست پزشکی از اصل کرامت انسانی
۲۵۷	.....	مبحث دوم: اقتضائات و منافات کرامت انسانی در موضوعات زیستی
۲۵۷	.....	گفتار اول: کرامت انسانی و باروری پزشکی
۲۶۷	.....	گفتار دوم: کرامت انسانی و شبیه‌سازی
۲۷۳	.....	گفتار سوم: کرامت انسانی و تغییر جنسیت
۲۷۸	.....	گفتار چهارم: کرامت انسانی و کالبدشکافی
۲۸۴	.....	گفتار پنجم: کرامت انسانی و پیوند اعضا
۲۸۹	.....	گفتار ششم: کرامت انسانی و سقط جنین
۲۹۶	.....	گفتار هفتم: کرامت انسانی و اتانازی
۳۰۱	.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نهایی
۳۰۵	.....	توجه به کرامت ذاتی و اکتسابی در فقه
۳۰۹	.....	اقتضائات کرامت انسانی در مسائل زیست پزشکی
۳۱۶	.....	فهرست منابع

پیشگفتار

امروزه اندیشه در انسان شناسی به لحاظ روش بررسی یا نوع نگرش، نتایج مختلفی دارد و به مثابه یکی از مبانی اختلاف علوم در سوگیری تحقیقات مرتبط با انسان و حقوق فردی و اجتماعی او، نقش اصلی را ایفا می‌کند. از این رو، هر مکتب و نحله‌ای که ادعای عرضه‌ی عالی‌ترین بینش فکری، روش زندگی و حقوق حیاتی را برای بشریت دارد، ضرورتاً باید انسان را تعریف کند و به مسائلی پاسخ دهد که جایگاه او را در نظام عالم تبیین نماید؛ چنانکه بدون تبیین مبانی انسان شناسی، نمی‌توان وظایف انسانی را مشخص کرد و در طبعاً، در این حالت، ترسیم یک نظام حقوقی برای جامعه کم‌بهاست.

احیای کرامت ذاتی انسان و احقاق حقوق بشر نیز، به نحوه‌ی تعریف انسان و چستی کرامت او، و تبیین غایت خلقت انسان وابسته است که در مکاتب مختلف، تعاریف متفاوتی از آن ارائه شده است و از این رو، هنگامی می‌توان از مفهوم و مفاد بایدها و نبایدهای اجتماعی سخن گفت که مراد واضعان آن مکتب، از چستی انسان در حوزه بینش‌ها و ارزش‌ها روشن باشد؛ به ویژه آنکه محور مباحث حقوق بشری در دنیا، موضوع کرامت انسانی است که سایر قواعد در حقوق اساسی انسان‌ها مانند حق حیات و احترام به اراده و آزادی افراد نیز منبعث از ارج نهادن به شخصیت انسان پدید آمده است.

اکنون، با توجه به اینکه حق کرامت انسانی یکی از حقوق بنیادین و مبانی نظری

مشترک میان اسلام و دیدگاه حقوق بشر غربی می‌باشد، نقطه عزیمت مناسبی است که از این رهگذر، بتوانیم ارجمندی انسان را از منظر مبانی نظری اسلام تبیین نماییم. امروزه، ضرورت پژوهش در حدود کرامت انسانی، مبانی معرفتی و خواستگاه آن و عناصر کرامت‌ستیز، به ویژه در دنیای معاصر، جهت تبیین دیدگاه‌های اسلام در زمینه مسائل بنیادین و مغفول حقوق بشر بسیار حائز اهمیت است و لذا، بررسی این موضوع، با تبیین دقیق محتوایی کرامت انسانی از نگاه اسلامی (قرآنی، حدیثی و فقهی) و فلسفی (حکمت متعالیه) در مقابله با دیدگاه فردگرایی اومانیستی، و تطبیق اقتضائات و منافات کرامت انسانی در مقولات زیستی، از ویژگی‌های این نوشتار به شمار می‌آید. از این رو، مبانی و مؤلفه‌های نظری کرامت انسانی و انواع آن را در فرهنگ قرآن و نظام فلسفی حکمت متعالیه بررسی می‌کنیم و به قدر توان خویش، دیدگاه اسلام را درباره این موضوع و جوانب مختلف و شبکه معنایی آن مشخص می‌نماییم تا پس از آن، با بررسی جایگاه کرامت انسانی در فرایند استنباط احکام، اقتضائات و منافات کرامت انسانی را در حوزه فناوری‌های نوین پزشکی تبیین، و دلالت‌ها و الزامات صریح و روشن کرامت انسانی را نظیر عدم استفاده‌ی ابزاری از رویان، جنین و بدن انسان در حوزه تحقیقات و آزمایش‌های زیست پزشکی، عدم کالاانگاری و خرید و فروش آن‌ها، و... بازگو نماییم.

بنابراین، بایسته است با تبیین درست دینی و معرفتی، از جایگاه کرامت و نقش آن در فرایند مطالعات و فناوری‌های زیست پزشکی، حمایت، و از تفریغ‌های ناروا درباره کرامت انسانی و نیز از انجام پژوهش‌هایی که حرمت و ارجمندی آدمی را مخدوش می‌سازند، جلوگیری کنیم.